

فرهنگ و هنر
فرهنگ و هنر

شکوه یک تشیع در قاب سیما

رسانه ملی با تمام توان برای انعکاس شکوه تشیع شهید سید حسن نصر...
و شهید صفی الدین بسبیج شده است

صفحه ۶

📌 زاویه دید

احیاگر علوم در عصری پر آشوب

خواجه نصیرالدین طوسی، با نبوغ خود، علم و فرهنگ را در دوران ویرانی نجات می دهد

و عدالت می داند. این اندیشمند بزرگ در اخلاق ناصری، به اهمیت تربیت در شکل گیری شخصیت اخلاقی انسان تأکید می کند و معتقد است که والدین و معلمان باید در تربیت فرزندان و شاگردان خود، به پرورش فضایل اخلاقی آنها توجه کنند. او همچنین به تأثیر محیط بر اخلاق انسان توجه دارد و معتقد است که انسان باید در محیطی سالم و اخلاقی زندگی کند تا بتواند فضایل اخلاقی را در خود پرورش دهد. اخلاق ناصری از منابع مختلفی مانند قرآن، روایات، آثار فلاسفه یونان و آثار فلاسفه اسلامی تأثیر پذیرفته است. این کتاب تأثیر بسزایی بر اندیشه های اخلاقی و سیاسی در ایران و جهان اسلام داشته است و هنوز هم به عنوان یک منبع ارزشمند برای مطالعه اخلاق اسلامی مورد استفاده قرار می گیرد. اوصاف الاشراف یکی دیگر از آثار خواجه نصیر است و رساله ای مختصر و عرفانی به زبان فارسی است و به بررسی مراحل سیر و سلوک و اخلاق اهل عرفان می پردازد. این اثر که یکی از عرفانی ترین نوشته های خواجه نصیرالدین طوسی به شمار می رود، به درخواست شمس الدین محمد جوینی به تحریر درآمده است. در این کتاب، منظور از «اشراف» اهل سیر و سلوک هستند و خواجه به بیان مقامات ایشان می پردازد. این اثر در حوزه عرفان عملی قرار دارد و مراحل سیر و سلوک را از آغاز تا پایان، به اختصار در شش بخش بیان می کند. هر فصل از کتاب با آیه ای از قرآن آغاز می شود و در مباحث نیز به احادیث و آیات قرآن استناد می شود. اثر کتاب اوصاف الاشراف نسبت به اخلاق ناصری روان تر و دلنشین تر است و به دلیل اختصار، مورد توجه و مراجعه بسیاری قرار گرفته است. مهم ترین ویژگی این کتاب، نقشی است که در پیوند میان تشیع و تصوف ناب ایفا می کند. خواجه نصیرالدین طوسی، بی شک، یکی از بزرگ ترین چهره های تاریخ علم و فلسفه در ایران و جهان اسلام است. او با دانش گسترده، نبوغ کم نظیر و تلاش بی وقفه خود، در عرصه های گوناگون علمی و فرهنگی، آثار و دستاوردهای ارزشمندی از خود به یادگار گذاشت. این دانشمند یگانه در دورانی که ایران در معرض تهاجم و ویرانی مغولان قرار داشت، با تدبیر و دوراندیشی خود، توانست از نابودی بسیاری از آثار علمی و فرهنگی جلوگیری کند و با تأسیس رصدخانه مراغه، به احیای علم نجوم در جهان اسلام کمک کند. آثار او در زمینه مختلف علمی که گواه بارز عمق دانش و وسعت اندیشه او هستند، همواره مورد توجه و مطالعه دانشمندان و محققان بوده است. خواجه نصیرالدین طوسی، نه تنها یک دانشمند برجسته، بلکه یک شخصیت تأثیرگذار در تاریخ فرهنگ و تمدن ایران و جهان اسلام محسوب می شود که با آثار و اندیشه های خود، راه را برای پیشرفت های علمی و فرهنگی در قرون بعدی هموار کرد.

استفاده از براهین عقلی، به اثبات وجود خداوند و صفات او مبادرت کرد. او در سیاست نیز صاحب نظر بود و اصول و مبانی حکومت اسلامی را بررسی کرد و معتقد بود که حکومت باید بر پایه عدالت و عقلانیت استوار باشد. افزون بر آن خواجه نصیر با تألیف کتاب تجرید الاعتقاد، نقش مهمی در نظام مندر کردن و تبیین مباحث کلام امامیه ایفا کرد. او با استفاده از روش های فلسفی، به دفاع از اصول عقاید شیعه پرداخت. این کتاب از نظر روش شناختی در کلام امامیه، بنیانی نو در افکند و کلام قدما را که صنعتی بود جدلی و مبتنی بر مسلمات و مشهورات به سوی مبانی برهانی سوق داد. کلام امامیه که به کلام شیعه دوازده امامی نیز شناخته می شود، شاخه ای از علم کلام اسلامی است که به تبیین و دفاع از اصول عقاید مذهب شیعه دوازده امامی می پردازد. این علم به بررسی مسائلی مانند توحید، نبوت، امامت، عدل الهی و معاد می پردازد. این کلام بر استفاده از عقل و استدلال های عقلی در کنار آیات قرآن و روایات اهل بیت (ع) تأکید دارد. یکی از مهم ترین مباحث کلام امامیه، موضوع امامت است. موضوع عدل الهی و اهل بیت پیامبر (ص) و نقش آنها در تفسیر و تبیین آموزه های اسلامی نیز از مباحث مهم کلام امامیه است. خواجه نصیر الدین طوسی دواثر موسوم به «اخلاق ناصری» و «اوصاف الاشراف» از خود برجای گذاشت. کتاب اخلاق ناصری این کتاب به زبان فارسی نوشته شده و به بررسی همه جنبه های اخلاقی زندگی انسان، از فردی تا اجتماعی، می پردازد. خواجه نصیر در این کتاب، بر اصل اعتدال به عنوان مهم ترین اصل اخلاقی تأکید می کند و معتقد است که هر فضیلتی حد وسط دو رذیلت است. او همچنین به فضایل اخلاقی دیگری مانند عدالت، حکمت، شجاعت، سخاوت، عفت، صبر و بردباری نیز اهمیت می دهد و معتقد است که انسان باید با پرورش این فضایل، به سعادت و کمال دست یابد. خواجه نصیر اخلاق ناصری را درسی وسه فصل تقریر کرد. او بر پیوند علم النفس و علم اخلاق تأکید داشت و در این کتاب مسائلی همچون معرفت نفس انسان، کمال و نقص نفس، خیر و سعادت، تهذیب اخلاق، فضایل مکارم و اخلاق را بررسی کرد. به باور خواجه نصیرالدین طوسی نیل به کمال و سعادت بدون بررسی نفس انسانی میسر نیست. یکی از مهم ترین مباحث در اخلاق ناصری بررسی مفاهیم خیر و سعادت است. او سعادت را چهار نوع می داند و آنها را حکمت، شجاعت، عفت

مهم تبدیل شد و دانشمندان برجسته از سراسر جهان اسلام در آن به تحقیق و پژوهش پرداختند. یکی از مهم ترین دستاوردهای این رصدخانه، تدوین زنج ایلخانی بود که یک جدول نجومی دقیق برای تعیین موقعیت ستارگان و سیارات بود. رصدخانه مراغه نقش مهمی در پیشرفت علم نجوم در دوره اسلامی ایفا کرد و به عنوان یک الگو برای ساخت رصدخانه های دیگر در سراسر جهان اسلام مورد استفاده قرار گرفت. این رصدخانه در فهرست آثار ملی ایران ثبت شده است. در مجموع، رصدخانه مراغه نمادی از شکوفایی علمی در دوره مغولان و یادگاری ارزشمند از تلاش های خواجه نصیرالدین طوسی در حفظ و گسترش علم است. در دوره ای که مغولان به ویرانی و غارت شهرها مشغول بودند، خواجه نصیرالدین طوسی تلاش کرد تا از نابودی آثار علمی و فرهنگی جلوگیری کند. او با جلب حمایت هلاکوخان، بسیاری از کتاب ها و آثار علمی را نجات داد و به احیای علوم در ایران کمک کرد. خواجه نصیر در امور سیاسی هم نقش داشت و به عنوان مشاور هلاکوخان نقش مهمی در تصمیمات سیاسی آن دوران ایفا کرد.

این دانشمند برجسته ایرانی در زمینه ریاضیات نیز دستاوردهای چشمگیری داشت. او در ریاضیات، تحریراتی بر متون گذشته ریاضی، به ویژه آثار بطلمیوس، نوشت و رساله های ابتکاری متعددی در حساب، هندسه و مثلثات به نگارش درآورد و با این آثار، کار خیام را ادامه داد و به گسترش ریاضیات محاسباتی کمک شایانی کرد. برخی محققان، خواجه نصیر طوسی را بنیان گذار علم مثلثات در ریاضیات می دانند و برخی دیگر او را گسترش دهنده این علم معرفی می کنند. او با ارائه جفت های طوسی، نظریه زمین مرکزی بطلمیوس را به چالش کشید و اثبات کرد که خورشید مرکز منظومه شمسی است و زمین به دور آن می چرخد. این کشف او بعدها اساس تحولات نجوم نوین شد. کتاب های مثلثات خواجه نصیر در قرن شانزدهم میلادی به زبان فرانسوی ترجمه شدند. ابن خلدون، مورخ مشهور جهان عرب، طوسی را بزرگ ترین دانشمند ایرانی پس از اسلام لقب داده است. خواجه نصیرالدین طوسی در فلسفه نیز دستی داشت و در آن به بررسی وجود، ماهیت و علل پدیده ها پرداخت. او معتقد بود که وجود، دارای مراتب مختلفی است و خداوند، علت نخستین و مبدأ همه وجودهاست. او در الهیات به بررسی صفات و افعال خداوند پرداخت و با

خواجه نصیرالدین طوسی، یکی از برجسته ترین دانشمندان و فیلسوفان ایرانی در قرن هفتم هجری قمری است. او دانشمندی جامع الاطراف بود که در زمینه های مختلفی از جمله ریاضیات، نجوم، فلسفه، کلام و منطق آثار ارزشمندی از خود به جای گذاشته است. خواجه نصیرالدین طوسی آثار متعددی در زمینه های مختلف علمی به رشته تحریر درآورد. او آثار فراوان و شاگردان بسیاری را تربیت کرد که هر کدام از آنان در زمینه های علمی مختلف به موفقیت های چشمگیری دست یافتند. خواجه نصیرالدین طوسی در زمان خود و پس از آن، تأثیر بسزایی بر پیشرفت علم و فرهنگ در ایران و جهان اسلام داشت.

خواجه نصیرالدین طوسی در دوره پر آشوب تاریخ ایران، یعنی حمله مغولان، زندگی می کرد. حضور او در این دوره، هم از نظر سیاسی و هم از نظر علمی، بسیار حائز اهمیت است. در زمان حمله مغول به ایران، خواجه نصیرالدین طوسی مدتی را در قلعه های اسماعیلیان گذراند. این دوره برای او فرصتی بود تا به فعالیت های علمی خود ادامه دهد و آثاری ارزشمند خلق کند. پس از سقوط قلعه های اسماعیلیان، خواجه نصیرالدین طوسی به خدمت هلاکوخان مغول درآمد. او به عنوان مشاور و وزیر هلاکوخان، نقش مهمی در اداره امور و پیشبرد اهداف او ایفا کرد. یکی از بزرگ ترین دستاوردهای خواجه نصیرالدین طوسی در این دوره، تأسیس رصدخانه مراغه، به دستور هلاکوخان مغول، بود. این رصدخانه به یکی از مراکز مهم علمی جهان اسلام تبدیل شد و نقش بسزایی در پیشرفت علم نجوم ایفا کرد. این رصدخانه که در نزدیکی شهر مراغه در استان آذربایجان شرقی واقع شده و در زمان خود یکی از پیشرفته ترین مراکز علمی جهان به شمار می رفت. معمار برجسته آن دوران، فخرالدین ابوالسعادات احمد بن عثمان مراغی، مسئولیت ساخت این بنا را برعهده داشت. ساخت این رصدخانه در سال ۶۵۷ هجری قمری آغاز شد و حدود ۱۳ سال به طول انجامید. رصدخانه روی تپه ای در غرب مراغه ساخته شد که دیدی وسیع به آسمان داشت. رصدخانه مراغه مجهز به ابزارهای رصدی پیشرفته ای بود که برای اندازه گیری دقیق موقعیت ستارگان و سیارات استفاده می شد. این رصدخانه به عنوان نخستین رصدخانه مجهز پیش از اختراع تلسکوپ نیز شناخته می شود. رصدخانه مراغه به یک مرکز علمی

همایشورامبحث
گروه فرهنگ و هنر

📌 یادداشت

اسماعیل شیعی سروسناتی | نویسنده

ایران ساسانی و اسلام

برای شناسایی جایگاه و تأثیر ایرانیان بر دوران آخرالزمانی ظهور یابستی به پیشینه شان بازنگریم! آیا از این زاویه به زندگی عمومی شرق اسلامی و وضع تعلیقی آنها (به ویژه در دوسده اخیر) در حاشیه فرهنگ و تمدن غرب نگریسته اید! همین که در وضعی میان شرق و غرب، سنت و مدرنیته مانده اند و نسبتی نیست میان آنچه حاصل هویت مذهبی آنان است با امیدشان به این که مترقی و پیشرفته جلوه کنند. آنان چیرگی تمدنی غرب و فرهنگش را پذیرا شده اند و میراث فرهنگی و مذهبی خودشان را به قالب ها، آیین ها و مناسبت هایی به روح تقلیل داده اند تا به گونه ای که زیست نه این و نه آن ادامه دهند. این وضعیت آشناست، زیر و وضعیتی پایانی دوران ساسانی را تداعی می کند که جامعه ایران را ناگزیر از فروپاشی و استحاله فرهنگی ساخت در رویارویی با خورشیدی که از حجاز به جادوان تابی پرداخت. در حجاز به ویژه همانند مکه از نظر بدآب و هوایی در جهان به قول گوستاولوبون، کمتر جایی می توان یافت، یعنی شکوفایی اسلام در حوزه های فرهنگی و... هیچ مرجع و عاملی ندارد مگر خواست خدا. ساسانیان افزون بر تأثیرگذاری شان (فرهنگ، هنر و...) بر دیگر ملل و تمدن ها که بسیاری از فرمانداران و پادشاهان بود بر بخش بزرگی از جهان، حکمرانی سیاسی داشتند از ارمنستان تا میان رودان تا یمن و رود سند (پاکستان امروز) تا فرارودان، دل آسیا و باختر چین. اما فرارسیدن «پایان تاریخ ساسانیان» و برآمدن آفتاب «پیغامبر آخرالزمان» بی گمان مهم ترین عامل شکست آن شاهنشاهی بود. ساختار طبقاتی و جنبش های گوناگون مردمی و پس لرزه های آنها از مهم ترین علل در شکست ایران محسوب می شود. یادآوری این نکته لطیف شنیدنی است که ایرانیان در آخرین سال پیش از ظهور در ناحیه استخر فارس با سفیانی رویارو می شوند؛ همچنین شکست ایران ساسانی پیش درآمد فتح الفتوحی چشمگیر بود که دروازه جهان را بر اسام عصر (عج) می گشاید. استادسیدجعفر شهیدی از جمله دلایل شکست ایران از نیرویی نامنظم با سازو برگ ابتدایی رادیوپینگ و تهی شدن

متن کامل

کیش [بهدینی] زرتشتی در برابر بی پیرایگی اسلام و دادگری بی برابری خواهی این دین بزرگ برشمرده است. (متن کامل رادر جام آتلاین بخوانید)